

Stapsgewijs veilig en gezond werken in land- en tuinbouw

Handleiding voor land- en tuinbouwers

Ariane Colémont
Stephan Van den Broucke

© Onderzoeksgroep Gezondheidspsychologie KU Leuven, 2007

*Deze handleiding kwam tot stand met de steun van de Federale
Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg en het
Europees Sociaal Fonds*

Inleiding

In de land- en tuinbouwsector werken houdt om verschillende redenen risico's in. Vele gevaren vind je terug in de omgeving; zoals werken met zware en complexe machines, omgaan met gevaarlijke producten, in contact komen met die dieren onberekenbaar zijn, ... Daarnaast zijn de omstandigheden waarin gewerkt wordt, vaak risicovol. Zo ben je vaak afhankelijk van de seizoenen en de weersomstandigheden. Soms is het niet mogelijk je werk te doen door te zware regen. En op andere momenten is er zoveel werk hebt dat je ondanks oververmoeidheid toch de druk voelt om te blijven doorwerken. Ook de grote verscheidenheid aan taken verhoogt de kans op ongevallen, omdat er zoveel kleine en grote dingen zijn die aandacht vergen. Verder zijn landbouwbedrijven meestal vlak bij de eigen woning gesitueerd, zodat er ook risico's zijn voor de hele familie.

Ook de manier waarop je zelf met deze risico's omgaat, draagt bij aan de kans om bij een ongeval betrokken te geraken. Je eigen gedrag is een belangrijke factor voor gezondheid en veiligheid. Daarom kan je de arbeidsomstandigheden veiliger maken, door preventief te werken aan risicogedrag. Vooraleer je een bepaald gedrag kan veranderen is het belangrijk te weten *waarom* iemand

zich op een bepaalde manier gedraagt. Daarom moet je zicht krijgen op de factoren die iemands gedrag bepalen.

De beste manier om op een kwalitatieve manier de gezondheid te verbeteren, en de veiligheid te verhogen, is via werken op een projectmatige manier. Hierbij werk je op een systematische manier om de doelen te bereiken die je op voorhand hebt gekozen. Tijdens een project ga je regelmatig na of je doet wat gepland werd en of de verwachte resultaten ook behaald worden. Wanneer dit niet zo is, wordt het project aangepast. Hiertoe wordt meestal gewerkt met een stappenplan. Het is immers niet realistisch om te verwachten dat je in één keer van een beginsituatie naar een gewenste situatie (het einddoel) kan gaan. Elke stap heeft zijn eigen doelstellingen en specifieke activiteiten. Hier wordt een 7-stappen model gebruikt als leidraad om projectmatig te werken aan veiligheid en gezondheid op je bedrijf.

Stap 1

Start met een analyse van het probleem

Zorg dat je een goed inzicht hebt in het probleem.

Luister naar alle betrokkenen.

Maak gebruik van de ervaring van alle betrokkenen.

Zorg voor een goede taakverdeling.

1.1. Breng het probleem in kaart!

Wanneer je de werkomstandigheden op je bedrijf veiliger en gezonder wil maken, is de eerste stap een analyse te maken van je bedrijf. Dit houdt in dat je zowel de omgeving (de bedrijfsgebouwen, de machines, dieren, de akkers, ...) waarin gewerkt wordt, als de manier waarop de mensen hun werk uitvoeren (hoe gedragen ze zich?) in kaart brengt.

Vragen die je kunnen helpen om de omgevingsrisico's na te gaan zijn:

Wat zijn de risico's in mijn omgeving? Werk ik met gevaarlijke machines? Met welke machines werk ik? Werk ik met dieren die onverwacht kunnen reageren? Met welke gevaarlijke producten werk ik?

Om de risico's in je omgeving in kaart te brengen kan je gebruik maken van een instrument ontwikkeld in Nederland om zelf de risico's in kaart te brengen op een landbouwbedrijf:
http://www.rie.nl/contentpage.php?page=ries&branche_id=470

Daarnaast is ook de wijze waarop je met deze mogelijke risico's omgaat zeer belangrijk. Vragen die je hierbij kunnen helpen zijn:
Werk ik een correcte en veilige manier met de zware machines?
Heb ik de bijhorende handleiding gelezen? Onderhoud ik mijn machines regelmatig? Ga ik op een rustige manier met mijn dieren om? Houd ik de stallen en werkplaats altijd op orde en zuiver?
Gebruik ik gevaarlijke producten op de voorgeschreven manier?
Gebruik ik persoonlijke beschermingsmiddelen wanneer nodig?
Om na te gaan hoe veilig je gedrag is, kan je gebruik maken van een vragenlijst met betrekking tot veilig en gezond gedrag in land- en tuinbouw (zie Bijlage 1).

1.2. Luister naar alle betrokkenen!

Wanneer je met andere mensen samenwerkt, is het nodig om ook naar hen te luisteren. Anderen kijken immers vaak vanuit een ander perspectief en ervaren de dingen soms anders. Omstandigheden die de ene veilig beschouwt, ervaart iemand anders misschien als zeer onveilig. Door deze praktijkervaringen te delen, zijn anderen

vaak een belangrijke bron van informatie over de problemen die zich voordoen. Ze hebben vaak ook een goed zicht op mogelijke andere werkwijzen om een bepaalde taak uit te voeren. Vaak voelen mensen zich ook meer betrokken bij een project wanneer hun eigen mening aan bod komt. Om deze redenen is het belangrijk dat de mening van iedereen aan bod komt.

Stap 2

Breng de oorzaken van het probleem in kaart

Stel de oorzaken van het probleem vast.

De oorzaken zijn vaak zeer divers en liggen voor een groot deel in het gedrag.

Nu je weet welke problemen die zich voordoen op je bedrijf, is het belangrijk dat je begrijpt waarom deze problemen zich voordoen. Hoe zijn deze problemen ontstaan? Wat heeft ervoor gezorgd dat iets een probleem geworden is? Waarom ervaren mensen iets als een probleem? Dit zijn belangrijke vragen de tweede deel van het stappenplan: het in kaart brengen van de **oorzaken** van het probleem.

Wanneer je probleem zich voordoet op het vlak van je eigen gedrag, is het belangrijk om in dit gedrag inzicht te krijgen. Naast vragen naar de gevolgen en de risico's van je eigen gedrag, is de volgende vraag minstens even belangrijk:

Waarom stel ik dit bepaalde gedrag?

Mensen zijn zich vaak immers niet bewust van de redenen waarom zich op een bepaalde manier gedragen. De kennis over deze 'achtergronden van gedrag' is echter van noodzakelijk om de volgende stap te kunnen zetten richting actie ondernemen.

Hoe is je persoonlijke houding ten opzichte van een bepaald gedrag? Vind je dat je gedrag zouden moeten veranderen? Of ben je daar nog niet van overtuigd?

Ben je ervan overtuigd dat het je lukt om je gedrag te veranderen? Of denk je dat je er niet in slaagt je gedrag te veranderen omwille van de omstandigheden? Hoeveel invloed hebben je familie, vrienden en andere landbouwers op je?

De meeste problemen met betrekking tot veiligheid en gezondheid worden veroorzaakt door een combinatie van factoren die gedrag én omgeving beïnvloeden. Daarom spelen ook andere factoren een grote rol: factoren uit de fysieke omgeving (bv. de inrichting van het landbouwbedrijf), culturele factoren en gewoonten. Sommige daarvan zijn moeilijk door een project te beïnvloeden (bijvoorbeeld een tractor blijft een risicovolle machine en een dier kan altijd onverwacht reageren). Daarom kan een project wel een bijdrage leveren tot de oplossing van het probleem, maar het nooit helemaal verhelpen. Dit betekent daarom niet dat een preventief project niet zinvol is. Elke actie die je onderneemt om de veiligheid te

verhogen, houdt een vermindering van de risico' en een verbetering van de werkomstandigheden in.

Stap 3

Beslis hoe je het probleem gaat aanpakken

Kies een actie of een combinatie van acties

De beste informatie over je aanpak verkrijg je van de betrokkenen zelf.

3.1. De keuze voor een actie

Wanneer duidelijk is welke factoren je probleem beïnvloeden, kies je de actie die de grootste kans om deze factoren te veranderen. Daarbij is het belangrijk dat je gebruik kan maken van de ervaring van anderen. Bovendien pak je het bevorderen van gezond leven het beste op een integrale manier aan. Welke combinatie van acties je kiest, is afhankelijk van de betrokkenen. Belangrijk is dat je acties afstemt op de specifieke behoeften en dat er een ondersteunende en stabiele omgeving is.

3.2. Werkzame elementen in interventies

Verskillende elementen hebben reeds hun nut bewezen in andere projecten. Enkele veel voorkomende, staan hier opgesomd¹. Dit zijn echter geen wondermiddeltjes die voor iedereen en in alle

¹ aangepast uit Hommels & Molleman, 2000; Bartolomew et al., 2001

omstandigheden toepasbaar zijn. Ga na in welke mate deze elementen in jouw situatie te gebruiken zijn en pas de gekozen acties zonedig aan.

3.2.1. Verhogen van persoonlijke en actieve betrokkenheid

Persoonlijke betrokkenheid kan je verhogen door feedback te geven. Een voorbeeld hiervan is de specifieke informatie over mogelijke veranderingen op je bedrijf, wanneer je risicoanalyse uitvoert. Daarnaast kan je mensen ook meer bij een project betrekken door de voordelen die zij ervan zullen ondervinden te benadrukken en hen zelf actief te laten deelnemen aan een actie. Een voorbeeld hiervan is in overleg doelstellingen formuleren zoals: "zorgen dat alle materiaal een vaste opbergplaats heeft en er op toezien dat werktuigen op hun eigen plek worden teruggezet ". Het voordeel hiervan is dat je het materiaal dat je nodig hebt altijd terugvindt en zo tijd uitspaart.

3.2.2. Ondersteunende maatregelen

Het is vaak gemakkelijker om je gedrag te veranderen wanneer je voelt dat je hierin gesteund wordt door anderen (bvb. bevriende landbouwers die op hun bedrijf ook stappen ondernemen om voortaan veiliger te werken). Deze steun kan zich op verschillende manieren uiten; begrip of bewondering krijgen voor je inspanningen, iemand die je motiveert om door te gaan of die naar

je luistert wanneer je het moeilijk hebt, hulp van anderen om complexe taken uit te voeren, iemand die je raad geeft, Iemand die je zelf waardeert kan een voorbeeld voor je zijn, of je kan zelf een voorbeeldfunctie hebben voor anderen. Belonen werkt ook goed bij het aanleren van een nieuw gedrag. Binnen het bedrijf kan je dit doen, door bijvoorbeeld een gezellige avond te organiseren, via een barbecue, wanneer iedereen een gewoonte heeft gemaakt van het gezonde gedrag.

Je kan ook de omgeving veranderen om veilig gedrag te ondersteunen. Dit kan je doen tips om veiliger te werken in het zicht te hangen, persoonlijke beschermingsmaterialen op een gemakkelijk bereikbare plaats leggen, jezelf herinneren aan zaken die je moet doen (in je agenda noteren, je laten opbellen, ...), etc.

3.2.3. Concrete voorbeelden geven en korte termijn voordelen zichtbaar maken

Om te wennen aan een nieuw gedrag en zelfvertrouwen te krijgen, is het belangrijk om dit gedrag te oefenen. Sommige praktische of sociale vaardigheden leer je alleen maar door het te doen. (bvb. wanneer je het moeilijk vindt om 'neen' te zeggen wanneer iemand wil meerijden, dan oefen je dit eerst met iemand die je vertrouwt). Het is ook belangrijk dat de voordelen van je nieuwe gedrag tastbaar en concreet worden, om gemotiveerd te zijn. Je kan bijvoorbeeld iemand laten spreken over wat het is om rugklachten

te hebben door het dragen van te zware lasten of laat mensen zich inbeelden welke voordelen een gezonde sterke rug zou bieden. Het helpt ook om de voordelen en nadelen op korte termijn te verduidelijken (bvb. "als je kinderen niet meeneemt op de tractor, verlies je ook geen tijd met ze in het oog te houden", "als je modder van de treden van je tractor veegt, glij je niet zo vlug uit").

Stap 4

Stel realistische doelen

Kies je doelen en subdoelen in overleg

Stel doelen op volgens het SMART-principe.

4.1. Bepaal je doelen en subdoelen

In een project wil je zelden één doel bereiken. Meestal is er sprake van een hoofddoel voor het project en verschillende tussendoelen. Het is vaak immers een te grote stap is om in een keer je einddoel te realiseren. Het realiseren van een eerste tussendoel zet je in principe op weg om het volgende tussendoel te bereiken. Voor de effectevaluatie is dit van belang, omdat je het effect van het project uiteindelijk vaak meet aan de mate waarin je de tussendoelen bereikt.

4.2. Formuleer SMART-doelen

Doelen voor het verbeteren van gezond en veilig gedrag worden vaak weinig concreet of onrealistisch ambitieus opgesteld. Een handig hulpmiddel om de doelen te concretiseren en achteraf te evalueren is het SMART-principe. Elke letter van SMART staat

voor een manier om doelen zo concreet mogelijk te maken. Een voorbeeld van zo een doelstelling is:

"Door dit project moet de kans op verwondingen over 4 maanden verminderen doordat iedereen op het bedrijf altijd zijn veiligheidsschoenen draagt in de omstandigheden wanneer dit nodig is."

S= specifiek

Wanneer je nauwkeurig, precies en zonder opsmuk aangeeft wat je wil bereiken, kan je beter het succes van je project bepalen. De bovenstaande doelstelling is specifiek omdat ze een afname van de kans op verwondingen beoogt en deze de afname aan het project koppelt.

M= meetbaar

Door het resultaat van een project zo te beschrijven dat je het kan meten, is het effect van een project toetsbaar. De bovenstaande doelstelling is meetbaar omdat ze zegt wat iedereen moet doen (veiligheidsschoenen aandoen) in situaties waar dit nodig is (deze bepaal je op voorhand in overleg) en ook een termijn bevat (4 maanden).

A= aanvaardbaar/afgesproken

Een doelstelling kan als een afspraak worden beschouwd tussen de verschillende betrokkenen, wat helpt iedereen te motiveren het

doel te bereiken. Wanneer alle betrokkenen er afspraken over hebben gemaakt en het eens zijn dat het een belangrijk en haalbaar doel is, is de bovenstaande doelstelling.

R= realistisch

Een te hoog gestelde streefwaarde zal ontmoedigen, wanneer de lat te laag wordt gelegd, is er geen uitdaging. De bovenstaande doelstelling is realistisch omdat de nagestreefde gedragsverandering relatief bescheiden is. Ze richt alleen op het dragen van veiligheidsschoenen.

T= tijdgebonden

De tijdsplanning geeft aan binnen welke periode bepaalde - in cijfers uitgedrukte - effecten van een project bereikt moeten worden. De bovenstaande doelstelling geeft aan wanneer het doel gehaald moet zijn, namelijk over 4 maanden.

Stap 5

Maak een planning

Stel een plan op voor de uitvoering van het project

Schep duidelijkheid over de taken van alle betrokkenen

Formuleer streefwaarden voor de opvolging van het project

5.1. Schrijf je plan uit

Bij de start van je acties moet duidelijk zijn hoe je de verschillende taken gaat verdelen, wat de timing van de verschillende acties is, welke middelen hiervoor nodig zijn, en hoe je hierover met elkaar gaat communiceren. Je kan dit best uitschrijven in een projectplan. Inhoudelijk omschrijft een projectplan hoe je de doelstellingen wil bereiken en welke activiteiten je wil uitvoeren. Daarnaast besteed een projectplan ook aandacht aan de organisatorische aspecten van het project. Deze omvatten een tijdsschema, een taakverdeling, een begroting, en suggesties voor de invoering en evaluatie.

Een goed projectplan de beste manier om te zorgen dat je het project op een kwalitatieve manier uitvoert. Het is dan ook geen overbodige luxe om na te gaan of een projectplan goed uitgewerkt

is. Hiervoor kan je gebruik maken van een kwaliteitstoetsingsinstrument zoals de PK+² (zie Bijlage 2).

Enkele tips voor succes!

- Start op kleine schaal
- Maak acties niet te complex
- Pas acties in de bedrijfscontext, zodat ze een verbetering vormen
- Hou het kostenaspect beheersbaar

² Dit instrument werd door het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie uitgewerkt voor projecten voor gezondheidspromotie in het algemeen. Zie www.vig.be

Stap 6

Voer je planning uit

Volg de uitvoering van het project nauwgezet op.

Voer een procesevaluatie uit

6.1. Volg de projectuitvoering nauwkeurig op en stuur bij (indien nodig)

Nu kan je overgaan tot de eigenlijke uitvoering van het project. Wanneer alles loopt zoals gepland, is deze stap eenvoudig. De werkelijkheid is echter vaak anders dan men op voorhand gepland had. Om op het einde niet voor verrassingen te staan, ga je tussentijds na hoe goed je bezig bent. Vaak gebeuren tijdens de uitvoering dingen waardoor je moet bijsturen. De nood aan bijsturing kan vanuit diverse oorzaken ontstaan; veranderingen in het **probleem**, veranderingen in de **context**, problemen ten gevolge van de (minder goede) **planning**, problemen eigen aan de **uitvoering**, of **externe** omstandigheden. Wanneer deze omstandigheden zich voordoen, is het belangrijk om deze dingen op tijd te signaleren en te bespreken. Wanneer de nood aan aanpassing fundamenteel is, stop en evalueer je het project beter. Eventueel start je met een nieuw project.

6.2. Voer een procesevaluatie uit

Bij procesevaluatie ga je na wat er precies gebeurt tussen de start en het beëindigen van de actie. Hiervoor kijk je hoe het programma precies uitgevoerd wordt. Loopt dit volgens het vooropgezette plan? Werkt iedereen op het bedrijf eraan mee? Hoe komt de interventie over bij de betrokkenen? Zijn er dingen die de uitvoering van je interventie storen? ... Hiervoor bieden de doelstellingen uit Stap 4 een houvast.

Stap 7

Evalueer je project

Bepaal bij de projectaanvang voor wie en waarom de evaluatie plaatsvindt.

Maak gebruik van de doelen waarnaar je streeft

Evaluatie toont je de sterke en zwakke punten van het project

Maak een verslag van de projectresultaten en communiceer erover

7.1. Waarom en voor wie evalueer je?

Evaluatie is vaak het minst populaire onderdeel van een interventie. Toch kan je alleen aantonen dat je met zinvolle zaken bezig bent als je de effecten van je activiteiten in kaart brengt. Door een project te evalueren kan je de ervaringen bij volgende projecten gebruiken. Evaluaties hebben ook meer nut naarmate de opgedane ervaringen breder worden gedeeld. Het gaat er om dat ook collega's en andere betrokkenen hier hun voordeel mee kunnen doen.

De belangrijkste bron van informatie hiervoor zijn eerdere projecten. Fouten en problemen in projecten moeten niet genegeerd worden maar ze zijn de beste bron van informatie om de projectaanpak in een organisatie te verbeteren. Daarnaast moet je ook stil staan bij wat goed gegaan is in een project. Projectevaluaties zijn dus een absolute noodzaak zowel bij projecten die niet volgens plan zijn gelopen als bij projecten die nagenoeg probleemloos verlopen zijn.

7.2. Hoe en wat evalueer je?

Belangrijk bij evaluatie zijn de vragen die moeten worden beantwoord. Welke doelen moeten na afloop van een interventie zijn bereikt? Wanneer mag je van een succes spreken? Deze vragen moet je aan het begin van een project stellen. Precieze doelstellingen helpen je immers te bepalen welke gegevens je nodig hebt om de juiste werking van je interventie aan te tonen. Ook bij kleinschalige projecten is het zeer belangrijk om de resultaten van je interventie te kennen en na te gaan of de doelstellingen bereikt zijn. Een kleiner project is vaak meer gebaat bij een evaluatie die de nadruk legt op kwalitatieve methoden. Hierbij wordt bijvoorbeeld gebruik gemaakt van interviews, observaties en eenvoudige vragenlijsten.

7.3. Een paar vuistregels voor projectevaluaties

1. Maak tijd voor een projectevaluatie. Zonder evaluatie trap je bij volgende projecten weer in dezelfde valkuilen.
2. Kijk ook naar de positieve punten! Projectevaluaties concentreren te vaak op "wat is er fout gegaan". Dat is belangrijk om naar verbeterpunten te zoeken, maar vergeet ook niet wat er wel is goed gegaan in het project.
3. Kies een objectief persoon om de evaluatie in goede banen te leiden. Vaak is het verstandig om hiervoor iemand te kiezen van buitenaf (bvb een bevriende landbouwer op een ander bedrijf). Deze persoon was niet inhoudelijk bij het project betrokken en kan de evaluatie objectief uitvoeren.
4. Zoek niet naar schuldigen. Evaluaties zijn er om te leren van goede en slechte kanten van een uitgevoerd project. Het doel is om het probleem te analyseren en te bepalen hoe dit in de toekomst voorkomen kan worden.
5. Evalueer regelmatig. Bij projecten is het van belang dat ook tussentijds geëvalueerd wordt. Het voordeel hiervan is dat je vlug kan bijsturen.
6. Bespreek de conclusies. Het communiceren van de resultaten laat zien hoe goed het project gewerkt heeft. De resultaten van de evaluatie vormen ook de basis voor het aanpassen van het project voor de toekomst.

Bijlage 1

Vragenlijst om veilig gedrag te meten

In deze vragenlijst worden een aantal **uitspraken** gedaan over de thema's die betrekking hebben op werken in de land- en tuinbouwsector: machinegebruik, omgang met dieren, vallen en pesticidgebruik. Met deze uitspraken willen wij peilen naar uw mening over deze thema's. U kunt uw mening weergeven door bij elke uitspraak een keuze te maken uit 5 antwoordalternatieven (**volledig oneens, oneens, neutraal, eens en volledig eens**). Omcirkel voor elke uitspraak het alternatief dat het best aansluit bij uw persoonlijke mening. Indien een uitspraak niet van toepassing is op uw werk, mag u deze vraag open laten.

A Tractor / machines

	Volledig oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Volledig eens
Uw mening					
Ik vind het gevaarlijk om van de tractor af te springen voordat deze volledig stilstaat.	1	2	3	4	5
Ik vind het belangrijk om van alle machines de instructieboekjes bij te houden.	1	2	3	4	5
Ik vind het belangrijk om de aftakas altijd goed af te schermen.	1	2	3	4	5
De mening van anderen					
De meeste mensen die ik ken keuren af dat anderen meerijden op de tractor.	1	2	3	4	5
Mijn familie vindt dat de opstaptreden van de tractor vrij van modder gehouden moeten worden.	1	2	3	4	5
De meeste landbouwers kijken of er niemand in de weg staat vooraleer ze beginnen te rijden.	1	2	3	4	5
Uw gedrag					
Ik bepaal volledig zelf hoe zwaar ik een wagen laad.	1	2	3	4	5

	Volledig oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Volledig eens
Of ik de machines goed onderhoud is afhankelijk van de omstandigheden, niet van mij.	1	2	3	4	5
Het hangt volledig van mezelf af of ik op de openbare weg goed zichtbaar ben voor andere weggebruikers.	1	2	3	4	5
Ik laat anderen niet meerijden op de tractor.	1	2	3	4	5
Ik houd de opstaptreden van de tractor altijd vrij van modder.	1	2	3	4	5
Ik laad een wagen nooit te zwaar.	1	2	3	4	5
Ik spring nooit van de tractor af voor deze volledig stil staat.	1	2	3	4	5
Ik neem op tijd voldoende rust.	1	2	3	4	5
Voor ik een nieuwe machine gebruik neem ik het instructieboekje goed door.	1	2	3	4	5
Ik houd van al mijn machines de instructieboekjes goed bij.	1	2	3	4	5
Ik ben van plan om anderen niet te laten meerijden op de tractor.	1	2	3	4	5
Ik ben van plan om een wagen nooit te zwaar te laden.	1	2	3	4	5

	Volledig oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Volledig eens
Ik probeer om niet van de tractor af te springen vooraleer deze volledig stilstaat.	1	2	3	4	5
Ik ben van plan om op tijd voldoende rust te nemen.	1	2	3	4	5
Ik probeer om het instructieboekje te lezen voor ik een nieuwe machine gebruik.	1	2	3	4	5
Ik ben van plan om van al mijn machines de instructieboekjes goed bij te houden.	1	2	3	4	5

B Dieren

	Volledig oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Volledig eens
Uw mening					
Het is veiliger kleine kinderen uit de buurt van de dieren te houden.	1	2	3	4	5
Ik vind het belangrijk om signalen op te merken die wijzen op onrust bij mijn dieren.	1	2	3	4	5
Ik vind achter de dieren gaan staan gevaarlijk.	1	2	3	4	5
Ik vind het aangewezen om agressieve dieren extra voorzichtig te benaderen.	1	2	3	4	5
De mening van anderen					
Mijn huisdokter verwacht dat ik me tijdig opnieuw laat vaccineren.	1	2	3	4	5
Andere landbouwers laten zich niet insluiten door een dier.	1	2	3	4	5
De meeste landbouwers herstellen een defect aan de stallen of de omheining zo snel mogelijk.	1	2	3	4	5
De meeste mensen die ik ken vinden dat je extra moet opletten met zieke dieren.	1	2	3	4	5

	Volledig oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Volledig eens
Uw gedrag					
Voor mij is het onmogelijk om mijn stallen goed te ventileren.	1	2	3	4	5
Het hangt van de omstandigheden af of ik achter mijn dieren ga staan, niet van mij.	1	2	3	4	5
Ik houd kleine kinderen uit de buurt van mijn dieren.	1	2	3	4	5
Ik laat me op tijd vaccineren.	1	2	3	4	5
Ik draag veiligheidsschoenen wanneer ik met mijn dieren werk.	1	2	3	4	5
Ik zorg dat de stallen goed geventileerd worden.	1	2	3	4	5
Ik ga nooit achter mijn dieren staan.	1	2	3	4	5
Ik probeer om kleine kinderen uit de buurt van mijn dieren te houden.	1	2	3	4	5
Ik ben van plan om me op tijd te laten vaccineren.	1	2	3	4	5
Ik probeer om veiligheidsschoenen te dragen wanneer ik met mijn dieren werk.	1	2	3	4	5
Ik probeer om niet achter mijn dieren te staan.	1	2	3	4	5

C Vallen

	Volledig oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Volledig eens
Uw mening					
Ik vind het belangrijk om met twee vrije handen een ladder op te klimmen.	1	2	3	4	5
Ik vind het nodig dat een ladder goed stevig staat wanneer je er op klimt.	1	2	3	4	5
De mening van anderen					
Mijn familie vindt dat er niets mag rondslingeren op de vloer.	1	2	3	4	5
Mijn vrienden vinden dat je op voorhand moet nagaan of er geen obstakels liggen wanneer je iets zwaar moet dragen.	1	2	3	4	5
Andere landbouwers letten er op dat de vloeren droog zijn.	1	2	3	4	5
Uw gedrag					
Of ik hooi hoog opstapel of niet, hangt volledig van mezelf af	1	2	3	4	5
Ik bepaal zelf of ik mijn materiaal zorgvuldig opberg of niet.	1	2	3	4	5

	Volledig oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Volledig eens
Ik laat niets op de vloer rondslingeren.	1	2	3	4	5
Ik kuis vuile vloeren onmiddellijk.	1	2	3	4	5
Wanneer ik iets zwaar moet dragen, ga ik op voorhand na of er geen obstakels op mijn route liggen.	1	2	3	4	5
Ik berg mijn materiaal altijd zorgvuldig op.	1	2	3	4	5
Ik beveilig me wanneer ik op de hooizolder loop.	1	2	3	4	5
Ik stapel hooi nooit te hoog op om te vermijden dat het op me valt.	1	2	3	4	5
Ik heb mijn handen vrij wanneer ik een ladder op klim.	1	2	3	4	5
Ik let altijd op dat de vloeren droog zijn.	1	2	3	4	5
Ik leun nooit naar één kant wanneer ik op een ladder sta.	1	2	3	4	5
Ik ben van plan om niets te laten rondslingeren op de vloer.	1	2	3	4	5
Ik probeer om me altijd te beveiligen wanneer ik op de hooizolder loop.	1	2	3	4	5

	Volledig oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Volledig eens
Ik probeer om hooi nooit te hoog op te stapelen om te vermijden dat het op me valt.	1	2	3	4	5
Ik ben van plan om mijn handen altijd vrij te hebben wanneer ik op een ladder klim.	1	2	3	4	5
Ik ben van plan op te letten dat de vloeren altijd droog zijn.	1	2	3	4	5
Ik ben van plan om niet naar één kant te leunen wanneer ik op een ladder sta.	1	2	3	4	5

D Pesticiden

	Volledig oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Volledig eens
Uw mening					
Ik vind het belangrijk om een inventaris te hebben van de pesticiden die ik in huis heb.	1	2	3	4	5
Je moet je altijd grondig te wassen na het gebruik van pesticiden.	1	2	3	4	5
De mening van anderen					
De meeste mensen vinden dat je pesticiden in hun originele verpakking moet bewaren.	1	2	3	4	5
Andere landbouwers reinigen na gebruik van pesticiden alle materiaal grondig.	1	2	3	4	5
Mijn familie vindt dat ik mijn spuitvloeistof in open lucht klaar moet maken.	1	2	3	4	5
Andere landbouwers houden pesticiden uit de buurt van eten en drinken.	1	2	3	4	5
De meeste mensen die ik ken vinden dat je kinderen uit de buurt van pesticiden moet houden.	1	2	3	4	5
Uw gedrag					
Het hangt volledig van mezelf af of ik pesticiden in een aparte ruimte opberg.	1	2	3	4	5

	Volledig oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Volledig eens
Ik ben zelf verantwoordelijk voor de bescherming van mijn ogen wanneer ik met pesticiden werk.	1	2	3	4	5
Ik draag beschermende kledij of gebruik een hermetisch afgesloten tractor wanneer ik met pesticiden werk.	1	2	3	4	5
Ik neem de instructies grondig door wanneer ik met pesticiden werk.	1	2	3	4	5
Ik berg pesticiden op in een aparte ruimte.	1	2	3	4	5
Ik heb een inventaris van de pesticiden die ik in huis heb.	1	2	3	4	5
Ik was me altijd grondig na het gebruik van pesticiden.	1	2	3	4	5
Ik bescherm mijn ogen goed wanneer ik met pesticiden werk.	1	2	3	4	5
Ik probeer om beschermende kledij te dragen of met een hermetisch afgesloten tractor te werken, wanneer ik met pesticiden werk.	1	2	3	4	5
Ik probeer om de instructies door te nemen vooraleer ik met pesticiden werk.	1	2	3	4	5
Ik ben van plan om pesticiden in een aparte ruimte op te bergen.	1	2	3	4	5

	Volledig oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Volledig eens
Ik ben van plan om een inventaris van pesticiden bij te houden.	1	2	3	4	5
Ik probeer om mijn ogen goed te beschermen wanneer ik met pesticiden werk.	1	2	3	4	5

SCORINGSINSTRUCTIES

Wanneer je de vragenlijst hebt ingevuld, dan tel je per onderdeel (machinegebruik, omgang met dieren, vallen en pesticidengebruik) de omcirkelde cijfers op. Zo krijg je een score per onderdeel. Vervolgens kijk je voor elk onderdeel binnen welke groep je valt. Zo is het best mogelijk dat je naar omgang met dieren misschien al heel goed scoort voor veiligheid, maar dat je nog wat kan verbeteren aan je omgang met machines!

Score machinegebruik

90 tot 110 punten

Waaaauw! Proficiat. Jij vindt veilig omgaan met machines heel belangrijk en je gedraagt je daar ook naar. Je kent de verschillende risico's die verbonden aan werken met machines. Daarenboven vinden jij en de mensen in je omgeving het ook belangrijk om er de nodige aandacht aan te besteden. Je doet dan ook je uiterste best om deze machines op een zo veilig mogelijk manier te gebruiken, zowel voor jezelf als naar je omgeving. Doe zo verder. Je bent een voorbeeld voor anderen!

84 tot 89 punten

Jij bent al goed bezig, maar het kan nog beter. Jij bent je ervan bewust dat er gevaren verbonden zijn aan het werken met machines. Je vindt veiligheid best belangrijk en je wil je machines op een veilige manier (proberen te) gebruiken. Alleen slaag je er niet altijd in om dit tijdens je werk ook echt te doen. Zoek hiervoor steun in je omgeving. Kijk naar anderen die hier wel in slagen en vraag hen om je te helpen.

77 tot 83 punten

Je bent je ervan bewust dat er bepaalde risico's aan werken met machines verbonden zijn. Maar je vraagt je soms toch af of het niet allemaal een beetje overroepen wordt. Echt niet hoor! Je moet vaak verschillende taken in moeilijke omstandigheden uitvoeren. En een ongeluk schuilt dikwijls in een hoekje. Misschien heb je er al een gehad, of denk je wel eens: "oef daar ben ik goed mee weggekomen!" Door je veilig te gedragen is dit niet meer nodig en verbeter je ook je werkomstandigheden. Neem je vanaf nu voor om je werk op een veilige manier uit te voeren. Wanneer het je niet lukt, geef niet op. Je kan altijd steun zoeken in je omgeving (bvb. je familie, of andere landbouwers die hier wel al aan werken, ...). Veel succes!

Minder dan 76 punten

Jij staat helemaal niet stil bij de gevaren verbonden aan werken met machines. Veilig omgaan met machines is aan jou niet besteed. Weet wel dat je een zeer risicovol beroep uitoefent. Het wordt hoog tijd dat je je hier bewust van wordt! Je hebt een heel gevarieerde job. Je moet je werk uitvoeren in allerlei -soms best moeilijke- omstandigheden. Dit maakt het boeiend, maar brengt ook veel gevaren met zich mee. Misschien heb je dit zelfs al ondervonden. Door vanaf nu wel belang te hechten aan je veiligheid en je voor te nemen om veiliger om te gaan met je machines, kan je deze gevaren sterk verminderen. Hierdoor wordt je werk voor jou en je omgeving veel aangenamer. Wanneer het je op je eentje niet lukt, reken dan op de hulp van anderen.

Score omgang met dieren

78 tot 95 punten

Waaaaw! Proficiat. Jij vindt veilig omgaan met dieren heel belangrijk en je gedraagt je daar ook naar. Je kent de

verschillende risico's die verbonden aan werken met dieren. Daarenboven vinden jij en de mensen in je omgeving het ook belangrijk om er de nodige aandacht aan te besteden. Je doet dan ook je uiterste best om op een zo veilig en rustig mogelijke manier om te gaan met je dieren, zowel voor jezelf als naar je omgeving. Doe zo verder. Je bent een voorbeeld voor anderen!

72 tot 77 punten

Jij bent al goed bezig, maar het kan nog beter. Jij bent je ervan bewust dat er gevaren verbonden zijn aan de omgang met dieren. Je vindt veiligheid best belangrijk en je wil je dieren op een veilige manier (proberen te) benaderen. Alleen slaag je er niet altijd in om dit tijdens je werk ook echt te doen. Zoek hiervoor steun in je omgeving. Kijk naar anderen die hier wel in slagen en vraag hen om je te helpen.

67 tot 71 punten

Je bent je ervan bewust dat er bepaalde risico's aan omgaan met dieren verbonden zijn. Maar je vraagt je soms toch af of het niet allemaal een beetje overroepen wordt. Echt niet hoor! Je moet vaak verschillende taken in moeilijke omstandigheden uitvoeren. En een ongeluk schuilt dikwijls in een hoekje. Misschien heb je er al een gehad, of denk je wel eens: "oef daar ben ik goed mee weggekomen!" Door je veilig te gedragen is dit niet meer nodig en verbeter je ook je werkomstandigheden. Neem je vanaf nu voor om je werk op een veilige manier uit te voeren. Wanneer het je niet lukt, geef niet op. Je kan altijd steun zoeken in je omgeving (bvb. je familie, of andere landbouwers die hier wel al aan werken, ...). Veel succes!

Minder dan 66 punten

Jij staat helemaal niet stil bij de gevaren verbonden aan omgaan met dieren. Veilig omgaan met dieren is aan jou niet besteed. Weet wel dat je een zeer risicovol beroep uitoefent. Het wordt hoog tijd

dat je je hier bewust van wordt! Je hebt een heel gevarieerde job. Je moet je werk uitvoeren in allerlei -soms best moeilijke- omstandigheden. Dit maakt het boeiend, maar brengt ook veel gevaren met zich mee. Misschien heb je dit zelfs al ondervonden. Door vanaf nu wel belang te hechten aan je veiligheid en je voor te nemen om veiliger om te gaan met je dieren, kan je deze gevaren sterk verminderen. Hierdoor wordt je werk voor jou en je omgeving veel aangenamer. Wanneer het je op je eentje niet lukt, reken dan op de hulp van anderen.

Score preventie van vallen

88 tot 110 punten

Waaaauw! Proficiat. Jij vindt valpreventie heel belangrijk en je gedraagt je daar ook naar. Je kent de verschillende risico's die loopt om te vallen, zowel op begane grond als van een hoogte. Daarenboven vinden jij en de mensen in je omgeving het ook belangrijk om er de nodige aandacht aan te besteden. Je doet dan ook je uiterste best om op een zo veilig mogelijke manier te werken waardoor je het risico om te vallen zoveel mogelijk beperkt, zowel voor jezelf als naar je omgeving. Doe zo verder. Je bent een voorbeeld voor anderen!

82 tot 87 punten

Jij bent al goed bezig, maar het kan nog beter. Jij bent je ervan bewust dat er aan je job gevaren verbonden zijn waardoor je risico loopt om te vallen. Je vindt veiligheid best belangrijk en je wil echt (proberen te) vermijden dat je valt. Alleen slaag je er niet altijd in om dit tijdens je werk ook echt te doen. Zoek hiervoor steun in je omgeving. Kijk naar anderen die hier wel in slagen en vraag hen om je te helpen.

75 tot 81 punten

Je bent je ervan bewust dat er bepaalde risico's met betrekking tot vallen aan je job verbonden zijn. Maar je vraagt je soms toch af of het niet allemaal een beetje overroepen wordt. Echt niet hoor! Je moet vaak verschillende taken in moeilijke omstandigheden uitvoeren. En een ongeluk schuilt dikwijls in een hoekje. Misschien heb je er al een gehad, of denk je wel eens: "oef daar ben ik goed mee weggekomen!" Door je veilig te gedragen is dit niet meer nodig en verbeter je ook je werkomstandigheden. Neem je vanaf nu voor om je werk op een veilige manier uit voeren. Wanneer het je niet lukt, geef niet op. Je kan altijd steun zoeken in je omgeving (bvb. je familie, of andere landbouwers die hier wel al aan werken, ...). Veel succes!

Minder dan 74 punten

Jij staat helemaal niet stil bij de gevaren verbonden aan vallen in je beroep. Valpreventie is aan jou niet besteed. Weet wel dat je een zeer risicovol beroep uitoefent. Het wordt hoog tijd dat je je hier bewust van wordt! Je hebt een heel gevarieerde job. Je moet je werk uitvoeren in allerlei -soms best moeilijke- omstandigheden. Dit maakt het boeiend, maar brengt ook veel gevaren met zich mee. Misschien heb je dit zelfs al ondervonden. Door vanaf nu wel belang te hechten aan je veiligheid. En door je voor te nemen je positiever te gedragen naar valpreventie, kan je deze gevaren sterk verminderen. Hierdoor wordt je werk voor jou en je omgeving veel aangenamer. Wanneer het je op je eentje niet lukt, reken dan op de hulp van anderen.

Score pesticidengebruik

87 tot 100 punten

Waaaauw! Proficiat. Jij vindt veilig omgaan met pesticiden heel belangrijk en je gedraagt je daar ook naar. Je kent de

verschillende risico's die verbonden aan werken met pesticiden. Daarenboven vinden jij en de mensen in je omgeving het ook belangrijk om er de nodige aandacht aan te besteden. Je doet dan ook je uiterste best om deze pesticiden op een zo veilig mogelijk manier te gebruiken, zowel voor jezelf als naar je omgeving. Doe zo verder. Je bent een voorbeeld voor anderen!

77 tot 86 punten

Jij bent al goed bezig, maar het kan nog beter. Jij bent je ervan bewust dat er gevaren verbonden zijn aan het werken met pesticiden. Je vindt veiligheid best belangrijk en je wil pesticiden op een veilige manier (proberen te) gebruiken. Alleen slaag je er niet altijd in om dit tijdens je werk ook echt te doen. Zoek hiervoor steun in je omgeving. Kijk naar anderen die hier wel in slagen en vraag hen om je te helpen.

72 tot 76 punten

Je bent je ervan bewust dat er bepaalde risico's aan werken met pesticiden verbonden zijn. Maar je vraagt je soms toch af of het niet allemaal een beetje overroepen wordt. Echt niet hoor! Je moet vaak verschillende taken in moeilijke omstandigheden uitvoeren. En een ongeluk schuilt dikwijls in een hoekje. Misschien heb je er al een gehad, of denk je wel eens: "oef daar ben ik goed mee weggekomen!" Door je veilig te gedragen is dit niet meer nodig en verbeter je ook je werkomstandigheden. Neem je vanaf nu voor om je werk op een veilige manier uit te voeren. Wanneer het je niet lukt, geef niet op. Je kan altijd steun zoeken in je omgeving (bvb. je familie, of andere landbouwers die hier wel al aan werken, ...). Veel succes!

Minder dan 71 punten

Jij staat helemaal niet stil bij de gevaren verbonden aan werken met pesticiden. Veilig omgaan met pesticiden is aan jou niet besteed. Weet wel dat je een zeer risicovol beroep uitoefent. Het

wordt hoog tijd dat je je hier bewust van wordt! Je hebt een heel gevarieerde job. Je moet je werk uitvoeren in allerlei -soms best moeilijke- omstandigheden. Dit maakt het boeiend, maar brengt ook veel gevaren met zich mee. Misschien heb je dit zelfs al ondervonden. Door vanaf nu wel belang te hechten aan je veiligheid en je voor te nemen om veiliger om te gaan met pesticiden, kan je deze gevaren sterk verminderen. Hierdoor wordt je werk voor jou en je omgeving veel aangenamer. Wanneer het je op je eentje niet lukt, reken dan op de hulp van anderen.

Bijlage 2

Het toetsingsinstrument PK+

PK+ is beschikbaar op de website van het VIG:

Brochure over PK+ in .pdf formaat:

http://www.vig.be/content/pdf/ME_pkplus.pdf

Projectfiche PK+ :

http://www.vig.be/content/docs/ME_pkplus_projectfiche.doc